

Száz tű hossza

Magda konferálás közben a ki tudja hány divatbemutató egyikén

Az elmúlt évtizedekben neve fogalomná vált a divatszakmában. Tehetségét, sokoldalúságát, fantáziáját, megbízhatóságát soha senki el nem vitatta. Az általa megálmodott modellek ezreit hordták a nők bel- és külföldön, „szaktársai” pedig – a textilszakmában működő kollégák, az irányításával dolgozó divattervezők, manökenek – hálával gondolnak vissza segítőképz tanácsaira, útmutatásaira. Energiái ma, több mint öt évtized múltán is kifogyhatatlanok. Ő, Vámos Magda napjainkban is a divat nagyasszonya.

A Magyar Televízió székháza melletti kávézó teraszára szaporá léptekkel, nyakán Nicki-kendővel, kék-fehér pöttyös összeállításban érkezik. „Sosem gondoltam volna, hogy egyszer majd ott fogok lakni – mutat az egyik közeli utca felé –, ahová a népi táncscsoporttagok ruháit küldtek összeválogatni”. Ezzel mint-

egy ötven évet ugrottunk vissza az időben, a sötét éveiről ismertté vált Rákosi-korszakba, amely sokakban az „...és eljött a fekete autó” rémképét idézi fel. Magda szeme azonban vidáman csillog, egymás után villantja fel pályakezdő éveinek mozaikkockáit.

Elsőként az Iparművészeti Főiskola elődjét, a Szépművészeti Líceumot említi, ahol grafikusokat, divattervezőket, textíleket képeztek. A kor neves művészeinek irányításával 1951-ben, 28-ad magával végzett, közülük mindössze 3-4-en maradtak a szakmában. Nyári gyakorlatra a Ruháipari Műszaki Tervező Vállalathoz került – „Milliméter pontos felfektetési rajzokat készítettem” –, és annak elenére, hogy már akkor is igen talpraesettnek mutatkozott – „Írtam a minisztériumba, hogy szeretnék olyan helyre kerülni, ahol a szakmát meg lehet tanulni” –, mégsem sikerült elhelyezkednie. Egy évig volt állás nélkül, a „pótszerként” kínálókozó lehetőséget azonban azonnal megragadta.

Kézügyességét kiaknázva – egy ismerőse ajánlására – előbb az Anatómiai Intézet számára készített anatómiai rajzokat, majd a Növénytan Intézet következett: keze alól mikroszkóp alá tett metszetek méretarányos, felnagyított ábrái kerültek ki. A festett metszetek látványa elkápráztatta; elragadtatott felkiáltását – „Micsoda textil-minták, micsoda gyönyörűség!” – az ott dolgozók nevetve fogadták. Híre a Vérellátó, majd az Ápolónőképző In-

tézetbe is eljutott, az előbbi számára különböző vérképek szabad szemmel is élvezhető másait, az utóbbinak oktatási ábrákat rajzolt.

LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE

A Hatósághoz küldött levélre egyszer csak – 1952-ben – válasz érkezett. A Tűzoltó utcába, a Minőségi Női Ruháüzembe került, amely bel- és külföldre egyaránt dolgozott. Szabályos bér munkázás folyt (már akkor!), a Hollandiába, Belgiumba, Franciaországba szállított ruhákat itt szabták ki és állították össze külhoni cérnával, gombokkal, külhoni technikus irányításával. „Fantasztikusan szép dolgok voltak, ájuldoztam a gyönyörűségtől. A legjobb helyre kerültem” – meséli lelkesen. Ugyanakkor megtapasztalta azt is, hogy „atyaisten”, mennyivel silányabbak a másik szalagon, a hazai áruházak és üzletek részére meghatározott anyagokból gyártott termékek.

Mozgalmasság évek voltak ezek közösségi szempontból is. „Nagy életet éltünk, sportoltunk, táncscsoportot alakítottunk, falura jártunk. Mivel már akkor is állandóan nyüzsgtem, engem bíztak meg a táncruhák beszerzésével” – érkezünk vissza az interjú elején említett esethez, és egy gondolatot előre ugorva az időben gyorsan hozzátesszi: „Örülök, hogy annyiféle dolgot rám bíztak. Valószínűleg ez tett alkalmassá a későbbi feladatok elvégzésére.”

Szakmai téren is jöttek az elismerések. A gyakornokoskodás alatt megszerzett tapasztalat és a biológiai ábrák méretarányos reprodukálása után gyerekjátéknak bizonyultak a mások számára mumusnak számító felfektetési rajzok: „A mennybe mentem”. Az sem izgatta különösebben, amikor a ruhákhoz etiketteket és műszaki leírásokat kellett készíteni. Ami miatt a kollégák egyike-másika „szentségt”, az őt szórakoztatta. „Minden részletet kitanultam, lassan semmivel sem tudtak falhoz állítani. Fogékony voltam mindenre, érdekelt, amit csináltak, egészen bele tudtam magam lovalni a feladatokba” – jellemzi egykori önmagát Vámos Magda.

1954 elejétől a József körútra, a Magyar Divat Intézet későbbi székházába került, ahol előbb Ruháipari Tervező Vállalat, majd Divattervező Vállalat néven – több részleg, divatműhely és a főiskolát végzetek összevonásával – kezdett együttműködni a tervezői szakma legjáva. Feladatuk az volt, hogy a ruhagyárak számára szériákat tervezzenek, sablonokat készítsenek. Azok kerültek vezetői beosztásba, akik az 1948-as államosítás előtt magánüzemekben – a Szita Szalonban, Forsner Szalonban – vezető tervezőként dolgoztak (Karácsony Rika személyében akadt köztük egykori grófnő is), a szabást ugyan-

csak a „békebeli” idők szabómesterei irányították. „Teljesen más világ nyílt meg előttünk: a vállalat megkapta a külföldi divatlapokat, bámultuk a nagy tervezők tevékenységét, akik mellett néha nekünk is jutott részfeladat” – mondja Magda. „A Nagyok, látva, hogy rugalmas vagyok, felnyaláboltak, kivittek a textilgyárakba, együtt válogattuk és csoportosítottuk egymáshoz az anyagokat és a színeket. Akkor még nem voltak trend-

előrejelzések, ösztönösen, hályogkovács módjára magunk csináltunk mindent. Ahogy a félévente tartott készáru-bemutatókon (amelyeket akkoriban specifikációnak hívtak) is, ahol egyik nap az áruházak, a hét többi napján pedig más belkereskedelmi forgalmazók választottak a mintakollekcióból. Igyekeztünk szélesíteni az üzletekbe kerülő választékot, utólag tudom: már akkor marketingmunkát végeztünk” – emlékszik vissza. „Fokozatosan mindent megtanultunk. A modellek legyártásához szükséges ún. kontramintát is mi csináltuk, amelyekhez jól tudtam hasznosítani a műszaki technikai ismereteimet.”

GRAND PRIX BRÜSSZELBŐL

1956 alaposan átrendezte a sorokat – az addigi főnökök külföldön keresték további boldogulásukat –, a tervezői osztály vezetését Nádor Vera vette át. Új szellemben, minisztériumi támogatással a háta mögött elkezdődött a szakma „kiszolgálása” is: rendszeresen megjelentették a Divatirány kiadványokat, a későbbi trendkiadványok előfutárait. A gyárakkal kooperálva a legújabb anyagokból lehetett tervezni, a kereskedelemnek szánt mintakollekciókhoz pedig hamarosan a kiegészítőket is be kellett szerezni. „Ezt Russai Magdával ketten intéztük. Igaz, először azt sem tudtuk, merre induljunk. Felfedeztük, hol készülnek megfelelő minőségben táskák, cipők, kalapok és bizsuk, mindenbe begyakoroltuk magunkat” – idézi fel a nehézségeket, s a jelenbe váltva szomorúan állapítja meg: „Sajnos elhalnak a kis szakmák. Ma már nincs jó művirág- és kesztyűkészítő, a jó kalaposokat nagyítóval kell keresni”.

Belefogtak a divat szélesebb körű népszerűsítésébe („A minisztérium kivezényelt minket”), kávéházi klubdelutánokat, esteket szerveztek a kidolgozott divatirányok szellemében. „A bemutatókra már koktéluhakat, estélyi ruhákat is terveztünk. Engem neveztek ki a kollekció felelősévé, a bemutatók menetrendjét – mint később megtudtam, forgatókönyvét – ugyancsak nekem kellett összeállítani”. A sorozat sikerén felbuzdulva, megint csak a főnök női ötlete nyomán a bemutatókhoz divattanácsadás társult. „Megtanultam alakra tervezni, azt, hogy hogyan kell ismeretlen emberekkel kommunikálni, mindez nagy hasznomra volt. Száz tíz hosszát megcsináltam a szakmában, végigjártam annak összes stációját,

Tandem – 1986

mindent nagyon fiatalon elsajátítottam” – összegzi azokat az éveket Magda.

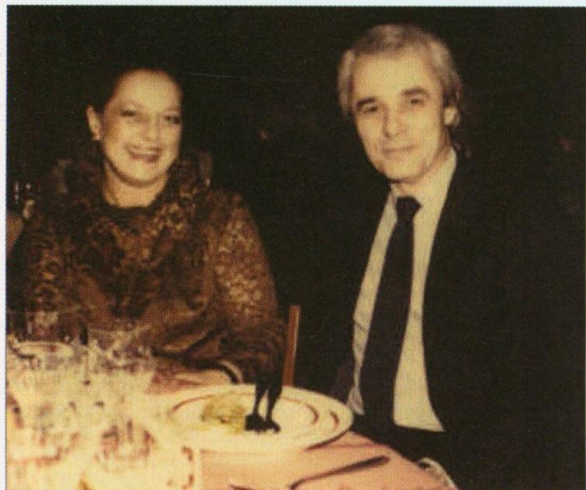
Az igazi elismerések sem vártak magukra. Átütő erejű volt az 1958-as Brüsszeli Világkiállításra tervezett ruhája: a festett organzából készült, aszimmetrikus estélyi ruhát ötszáz rózsa díszítette, méltán nyerte el a kiállítás Nagydíját. A hatvanas években útjára indították az Aranygyűszű pályázatot – amelyen évről évre a divatszakma legjobbjai mérték össze képességeiket –, a zsűri az első aranyéremmel az ő pályamunkáját jutalmazta. Létrehozták a Legszebb Áruk Fórumát, az Iparművészeti Tanács pedig a minőségi terveket rangsorolta. „Jöttek a díjak szépen sorban, borzasztóan élveztem.”

A szocialista országok gazdasági együttműködési szervezete, a KGST keretében divatversenyeket rendeztek – Vámos Magda ezek mindegyikén fontos szerepet töltött be. Az első, a Budapesten rendezett volt az egyik legemlékezetesebb, mivel azon a lefüggönyözött Zilben érkező Rákosi Mátyásné is váratlanul megjelent. A pártfőtitkár kirgiz származású felesége úgy „rendelkezett”, hogy vendéglátó országhoz méltatlan az első hely „bitorlása” (amint a szavazatok alapján a rangsor alakult), s elrendelte: ezentúl ezeket a szakmai találkozókat divatkongresszusnak nevezzék. („Képzeld, egy 16 mm-es filmen mindez még meg is van!”)

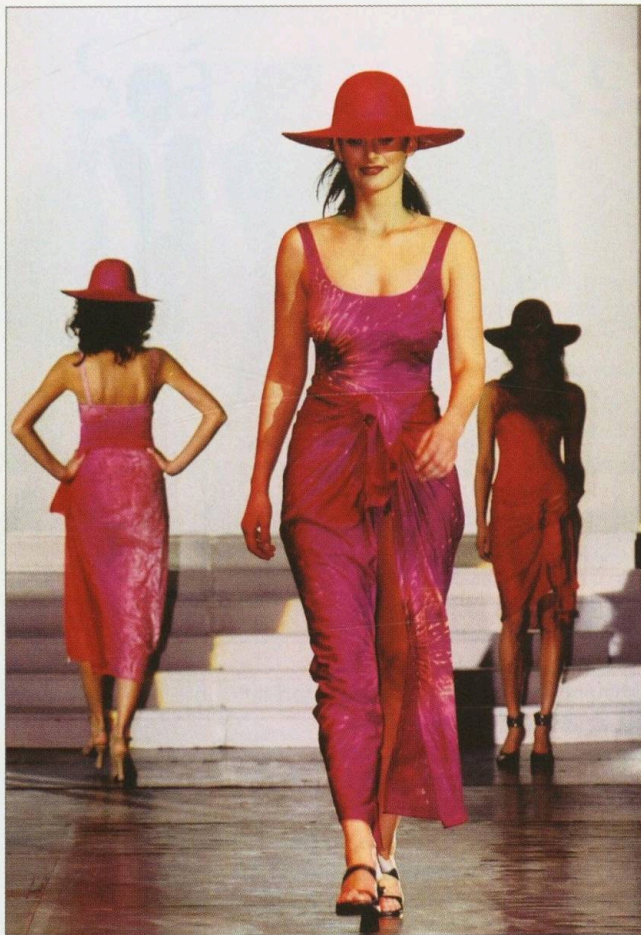
NEMZETKÖZI SZINTEN

Nádor Verával 1969-ig tartott a zavartalan együttműködés korszaka, ám egy szerencsétlenül sikerült divatbemutató után Magda odébbállt. „A nyílt színen szégyenített meg. Akkor megfogadtam, hogy ha valakivel konfliktusom lesz, azt mindig négy szemközt fogom elintézni, egy hangos szó nélkül.” A Debreceni Ruhagyár igazgatójának hívására a gyár művészeti vezetője és budapesti képviselőjének első számú embere lett. Immár tartósan kitért előtte a világ: nyugat-európai országokba 30-40 példányos kollekciókat készített, nagy önállóságot, szakmai szabadságot élvezhetett.

Az 1968-ban bevezetett új gazdasági mechanizmus fuvallata a hetvenes évekre elérte a divatszakmát is, amely

A L'Oréal képviselőjével a Hotel Intercontinentalban

Egy a legutóbbi munkák közül – a kifutón az Anita modelljei

Keserő Jánosné könnyűipari miniszternek nagyon sokat köszönhet. Magyar Divat Intézet (MDI) néven átszervezték a József körüli vállalatot, beléptették az Intercolort, és lehetőség nyílt a nyugat-európai társintézetekkel való kapcsolatokra is. A deklarált cél az volt, hogy a szakemberek – tervezők, gyártók, kereskedők – munkája nyomán tegyék tömeges fogyasztásra alkalmassá a divatot. A nagy feladatokra készülve – és Magda önálló tervezői munkájának magas színvonalát látva – 1974-ben Nádor Vera visszahívta a tervezőnőt az intézetbe, ahol előbb a tervezési főosztályt vezette, majd művészeti vezetővé nevezték ki.

Az Intercolor ajánlásai alapján együttes erővel dolgozták ki a másfél éves divatciklusokat, a gyárak, tervezők és gyártmányfejlesztők részvételével Művészeti Kollégiumot hoztak létre, a közös munka eredményeit igyekeztek minél több csatornán eljuttatni a nagyközönséghez. Erre részben a sajtón keresztül nyílt mód – a Zsigmond Márta főszerkesztésével kiadott Ez a Divat például az Intézet mind a 29 divattervezőjét és munkáját bemutatta –, nyáron építőtáborokban tartottak bemutatókat. „Volt olyan nyár, amikor összesen kétszáz alkalommal, napi három helyszínen láthatták a fiatalok a ruhákat”. Az MTV-ben egymás után készültek a Módi-filmek, a BNV-ken, az Országos Rendező Irodával karöltve és színházi előadásokhoz kapcsolódóan terjesztették a divatot. „Termékeny, gyümölcsöző korszak volt, hihetetlen, mennyi mindenre képesek voltunk! A divat aranykora a nyolcvanas évek végéig tartott” – von mérleget Vámos Magda, akinek divatkoordinációban elért sikereit 1988-ban a Minisztertanács Eötvös-díjjal ismerte el.

A magyar divattervezőket nagy megbecsülés övezte külföldön is, munkájukat a világ legkülönbözőbb pontjain bemutatták, a Divat Intézet maga is számos meghívást kapott. A legújabb magyar modellek bemutatására rendszeres lehetőséget nyújtottak a Magyar Napok. Magda számára az egyik legemlékezetesebb esemény 1987-hez fűződik, amikor irányításával a berlini Alexanderplatz hatalmas színpadán tartottak látványos elemekkel tűzdelt divatshow-t.

És büszkén említi a kristálygyártásáról híres cseh Jablonec üzemét is, amellyel sikerült szerződést kötni, bizsukat tervezni. A bel- és külföldi partnerekkel kapcsolatban pedig azt mondja: „Mindenkivel együtt tudtam működni, a szerződéseket én írtam alá. Tudták, hogy amiben megállapodtunk, azt maradéktalanul be fogjuk tartani. A hi-telességnél nincs nagyobb érték.”

KÉT-HÁROM DOLGOT EGYSZERRE

Az MDI-től 1990-ben vett búcsút („Ha te elmész, összemlik az intézet” – mondta neki az intézet igazgatónője, Neményiné dr. Gyarmati Margit, akinek sajnos néhány évvel később, sok egyéb miatt igaza is lett), a munka azonban azóta is pezseg a keze alatt. Rendszeresen szervez és rendez divatbemutatókat, divatnapokat és -fesztiválokat („A legújabb irányzatokat követve valójában tematikus, táncos előadások ezek”), divatiskolákban oktatja a legifjabbakat, kamarai vezetőségi tagként, illetve az Iparművészeti Egyetem opponenseként és vizsgáztatójaként tevékenykedik, kollekciókat tervez, televíziós divatműsorokat készít, divattanácsadóként dolgozik, cikkeket ír, és természetesen ott van a jelentősebb nemzetközi vásárokon. 2003-tól ő tölti be a Magyar Divatszövetség elnöki tisztét, és ő a fiatalok pályára kerülését segítő divatolimpia ötletgazdája is, amelyet idén októberben már második alkalommal rendeznek meg. A rendezvény létrejöttében a Next Magazin kitűnő partnernek bizonyult. Kiváló kapcsolatokat ápol a sajtóval, és nem feledkezik meg a régi kollégákról sem. Havonta egyszer a MŰOSZ székházában találkozik az egykori sztármanökenekkel, más pályatársaival telefonon áll rendszeres kapcsolatban. Ismeri a kezdő divattervezők nehézségeit, akiknek szívesen ad tanácsokat, egyebek között azt: használják ki a Magyar Divattervezők Háza nyújtotta lehetőségeket, első szárnypróbálgatásaikat ott tegyék meg. „Tudom, mit jelent a segítség, nekem mindenre magamnak kellett rájönnöm” – magyarázza.

„Általában két-három dolgot csinállok egyszerre, számomra ez a természetes” – kér szinte elnézést, látva, hogy alig győzöm jegyzetelni szavait. A napi feladatok mellett – magától értetődően – tervek is akadnak szép számmal. Két könyv megírására készül, egy, úgy látszik, ebből sem elég. Az egyik a Fél évszázad divatja Magyarországon címet kapja majd – „Emléket szeretnék állítani a hazai divatszakmának. Biztos vagyok abban, hogy rajtam kívül ezt senki nem írja meg” – fogalmaz; a másik speciális területre evez: Állati divat, divatos állatok címmel. „Az ötletet az adta, hogy imádom az ocelotmintát, ami sokszor nagyon divatos. De természetesen sok egyébről is szó esik majd a könyvben” – mondja búcsúzóul.

Csémi Klára